Göteborgs Stad

Att nå unga med funktionsnedsättningar

Möjligheter till ökad delaktighet och inflytande för framtida brukare

2025-05-06

Innehåll

1 Uppdrag ... 3

2 Bakgrund ... 3

2.1 Delaktighet ... 4

2.1.1 Nivåer av delaktighet ... 5

2.1.2 Delaktighetstrappan ... 6

3 Forskning och erfarenhet från andra kommuner ... 7

3.1 Socialstyrelsen ... 8

3.2 Andra kommuners arbete ... 8

3.2.1 Borås ... 9

3.2.2 Kungsbacka ... 9

3.2.3 Malmö ... 9

3.3 Exemplet Sollentuna ... 10

3.4 Vad får unga med autism att delta? ... 11

4 Att nå unga ... 12

4.1 Vad gör aktörer i Göteborgs Stad för att nå unga idag? ... 13

4.1.1 Förvaltningar ... 13

4.1.2 Ungdomsfullmäktige ... 14

4.1.3 Passalen ... 14

4.1.4 Kommunala aktivitetsansvaret (KAA) ... 15

4.1.5 Unga påverkar i Nordost ... 15

4.1.6 Finsam ... 16

4.1.7 Sammanfattning ... 16

5 Vägar framåt och vidare förslag ... 17

5.1.1 Individuellt alternativ ... 17

5.1.2 AST-enheten ... 18

5.1.3 Folkhögskolor ... 19

5.1.4 Stadens aktivitetshus ... 20

5.1.5 Kommunala aktivitetsansvaret (KAA) ... 20

5.2 Frågor om delaktighet och inflytande ... 21

6 Sammanfattning ... 21

7 Referenser ... 24

8 Bilaga ... 28

1 Uppdrag

Kommunfullmäktige i Göteborgs Stad har i *Budget 2025* gett samtliga nämnder i uppdrag att arbeta med delaktighet och inflytande. Alla har rätt att påverka sina livsvillkor, och förvaltningarna och bolagsstyrelserna ska bidra till ökad jämlikhet genom att ge likvärdig service till alla invånare (Göteborgs Stad, 2025a). I nämnden för funktionsstöds egen budget för 2025 står det att förvaltningen behöver fortsätta arbetet med delaktighet, och konkretisera målen från kommunfullmäktige. Det framgår också att förvaltningen ser ett behov av att arbeta med brukares inflytande i former utöver rådet för funktionsstödsfrågor (Göteborgs Stad, 2025b).

I denna rapport föreslås olika sätt att stärka delaktigheten och inflytandet på samhällsnivå för unga med funktionsnedsättningar, och mer specifikt de som är i åldrarna 16 till 20 år. Skälet till att detta åldersspann får särskilt utrymme i denna rapport är att unga i dessa åldrar inte omfattas av skolplikt, och därför löper risk att hamna i ett utanförskap. Förslagen är därför utformade för att särskilt ta vara på röster från personer som har erfarenhet av att vara UVAS (unga som varken arbetar eller studerar) och som saknar biståndsbeslut.

Att arbeta med personer som saknar bistånd är i linje med det förebyggande arbete som betonas i den kommande, nya socialtjänstlagen. Genom att fånga upp perspektiv från unga med funktionsnedsättningar, kan de biståndsinsatser som dessa kan beviljas i framtiden utformas för att bättre möta framtida brukares behov. Förslagen som presenteras i denna rapport handlar därför om platser där unga med funktionsnedsättning som saknar biståndsinsats kan finnas, och hur förvaltningen skulle kunna arbeta med dessa unga i sitt delaktighetsarbete. I stora delar av rapporten benämns dessa unga kortfattat som ”målgruppen”.

I rapporten presenteras också exempel på arbete med delaktighet som utförs av olika aktörer i Göteborgs Stad och i andra kommuner i Sverige.

Mer konkret syftar denna rapport till att besvara följande frågor:

- Hur arbetar förvaltningen för funktionsstöd och Göteborgs Stad med delaktighet i dagsläget?
- Vad säger forskning och myndigheter kopplat till målgruppen?
- Vad gör andra kommuner idag?
- Hur kan vi fånga upp åsikter och tankar från målgruppen om hur vi ska utveckla förvaltningens verksamheter?

Rapporten har tagits fram inom förvaltningens avdelning för kvalitet och styrning och är skriven av praktikant Hanna Jackson.

2 Bakgrund

Personer med vissa funktionsnedsättningar har i vissa fall rätt till biståndsinsatser utifrån Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade,

förkortat LSS (SFS 1993:387) eller Socialtjänstlagen, förkortat SoL (SFS 2001:453). Utifrån dessa lagstiftningar kan personer med vissa funktionsnedsättningar beviljas insatser som grupp- eller serviceboende, daglig verksamhet, personlig assistans, boendestöd med mera. I både LSS och SoL betonas vikten av att stödja och främja deltagande, delaktighet, inflytande och självbestämmande. Båda lagarna syftar till att främja jämlikhet i levnadsvillkor, och i den föreslagna, nya socialtjänstlagen (Prop. 2024/25:89) betonas förebyggande arbete och barnrättsperspektivet särskilt.

Sverige har också ratificerat FN:s konvention om barnets rättigheter, som bland annat fastslår att barn med funktionsnedsättningar, både psykiska och fysiska, ska kunna leva fullvärdiga liv under förhållanden som möjliggör ett aktivt deltagande i samhället (FN, 1989). För att kunna aktivt delta i samhället är många personer med funktionsnedsättningar beroende av stöd, och de har en rätt att vara delaktiga i hur det stödet ser ut (Socialstyrelsen, 2017). FN-kommittén som granskar staters efterlevnad av konventionen har dock fastslagit att Sverige fortfarande har arbete kvar att göra i frågor om inkludering, självbestämmande och delaktighet för att säkerställa att konventionen efterlevs till fullo (FN, 2023; 2024). För att leva upp till konventionen krävs därför ett stärkt arbete med ungas delaktighet. Av funktionshinderombudsmannens årsrapport från 2023 framgår det att FN:s granskningskommitté av barnkonventionen från samma år, pekade på social delaktighet, individuell utveckling, samt hörsammande av barn i beslut som rör dem, som områden som behöver utvecklas.

En annan konvention som Sverige ratificerat är konventionen om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättningar. I konventionen betonas att konventionsstaterna ser allvarligt på de fortsatta hinder för fullt samhällsdeltagande som personer med funktionsnedsättningar möter. Av konventionen framgår det också att personer med funktionsnedsättningar behöver ha möjlighet att medverka i utformningen av och beslut kring riktlinjer och program, inklusive sådana som direkt berör dem (FN, 2008).

För att leva upp till konventionerna behövs därför ett aktivt arbete med att främja delaktighet och inflytande.

2.1 Delaktighet

Världshälsoorganisationen (WHO, 2007) beskriver delaktighet som att vara engagerad i den egna livssituationen. Det innebär att vara inkluderad och att delta i frågor som rör olika delar av livet, att kunna påverka och att ha tillgång till det stöd som en behöver (Socialstyrelsen, 2017). Delaktighet innebär också att vara del av och att kunna engagera sig i samhället. För personer med funktionsnedsättning är vikten av att få sitt stödbehov tillgodosett ofta en förutsättning för att kunna vara delaktig (Kunskapsguiden, 2020).

2.1.1 Nivåer av delaktighet

Delaktighet kan delas in i olika nivåer, och det går att arbeta med delaktighet på olika sätt inom de olika områdena. Delaktighet brukar delas in i tre områden:

- Individnivå
- Verksamhetsnivå eller gruppnivå
- Samhällsnivå

På individnivå arbetar förvaltningen idag med delaktighet genom upprättandet och genomförandet av genomförandeplaner. På verksamhets-/gruppnivå sker delaktighetsarbete genom husmöten på vissa boenden med särskild service (BmSS) och brukarundersökningar med fokus på delaktighet. På husmöten samlas brukare och personal på ett BmSS eller en daglig verksamhet (DV), och brukarna får tillfälle att dela med sig av önskemål de har om exempelvis aktiviteter och mat. Alla BmSS har dock inte husmöten.

Exempel på två sorters brukarundersökningar är brukarenkäter och brukarrevisioner. Brukarrevisioner innebär att personer med egen brukarerfarenhet – eller anhörigerfarenhet – besöker ett BmSS eller en DV tillsammans med en samordnare från förvaltningen för funktionsstöd. Inför besöket förbereder detta revisionsteam vilka frågor som ska ställas under besöket, vad de ska vara uppmärksamma på, och vad brukarna på platsen har för stödbehov.

Väl på plats intervjuar personerna med egen erfarenhet brukarna, tillsammans med samordnaren. Samordnaren antecknar svaren på frågorna och kan vid behov hjälpa till med bildstöd, tecken som stöd och andra hjälpmedel. Personal på plats blir också intervjuad, och förutom intervjuer observeras också miljön, utformning, tillgänglighet och sinnesintryck på platsen. Allt detta antecknas under besökstillfället, och därefter gör revisionsteamet en skattning av hur väl de olika delarna av verksamheten fungerar och vad som kan förbättras. Revisionsteamet kommer sedan tillbaka till enheten de besökt och återrapporterar till enhetschef, personal och brukare. Enheten får i uppdrag att stärka eller förändra arbetet inom vissa områden, och efter ett halvår återkommer revisionsteamet för att se hur arbetet har gått.

På samhällsnivå finns nämnden för funktionsstöds råd för funktionsstödsfrågor, som är ett forum som syftar till att utveckla förvaltningen för funktionsstöds service (Göteborgs Stad, u.å.a). På rådets möten deltar representanter från förvaltningen, ledamöter och ersättare från nämnden för funktionsstöd och intresseorganisationer. Representanterna från intresseorganisationerna har själva funktionsnedsättningar, eller är anhöriga till personer med funktionsnedsättningar.

Vidare har Göteborgs Stad ett råd för funktionsrätt, som agerar forum för informations- och kunskapsutbyte mellan stadens kommunledning och intresseorganisationer (Göteborgs Stad, u.å.b). Rådet är ett av Göteborgs Stads flera råd för samverkan. Rådet för funktionsrätts syfte är att främja jämlikhet och delaktighet för personer med funktionsnedsättningar i Göteborg, och arbetet

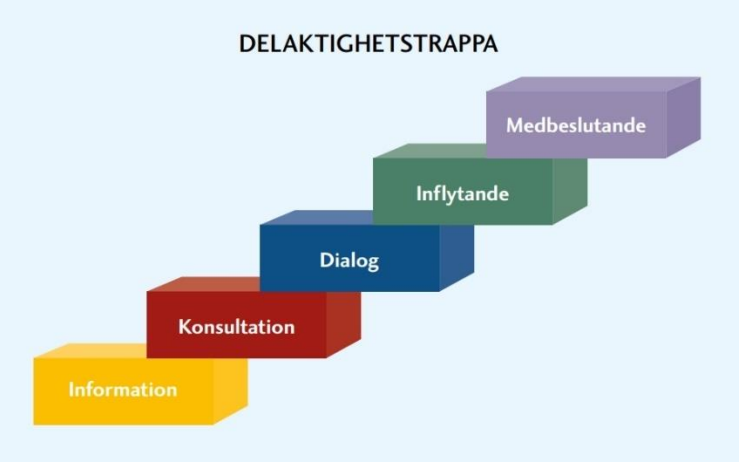
utgår från FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Till rådets uppgifter hör också att motverka diskriminering.

På stadsledningskontoret finns funktionshinderombudsmannen, vars arbete kretsar kring att förbättra levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning på samhällsnivå, samt stärka gruppens delaktighet (Göteborgs Stad, u.å.c). Funktionshinderombudsmannens uppdrag bottnar i Göteborg Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning, och ska uppmärksamma brister och föreslå åtgärder.

De förslag som presenteras i denna rapport syftar till att stärka delaktigheten och inflytandet från unga med funktionsnedsättningar på samhällsnivå. Genom att inkludera unga i detta arbete kan förutsättningarna för unga med funktionsnedsättningar i Göteborg stärkas, och kan på sikt leda till att målgruppens behov bättre tillgodoses på grupp-/verksamhetsnivå och individnivå.

2.1.2 Delaktighetstrappan

I arbetsprocesser kring delaktighet förekommer ibland ett antal olika modeller som beskriver graden av delaktighet i ett projekt. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har utvecklat en modell som kallas delaktighetstrappan, och som innehåller fem grader av delaktighet. De olika trappstegen representerar dessa olika grader av delaktighet, från lägst till högst (se Figur 1 nedan).

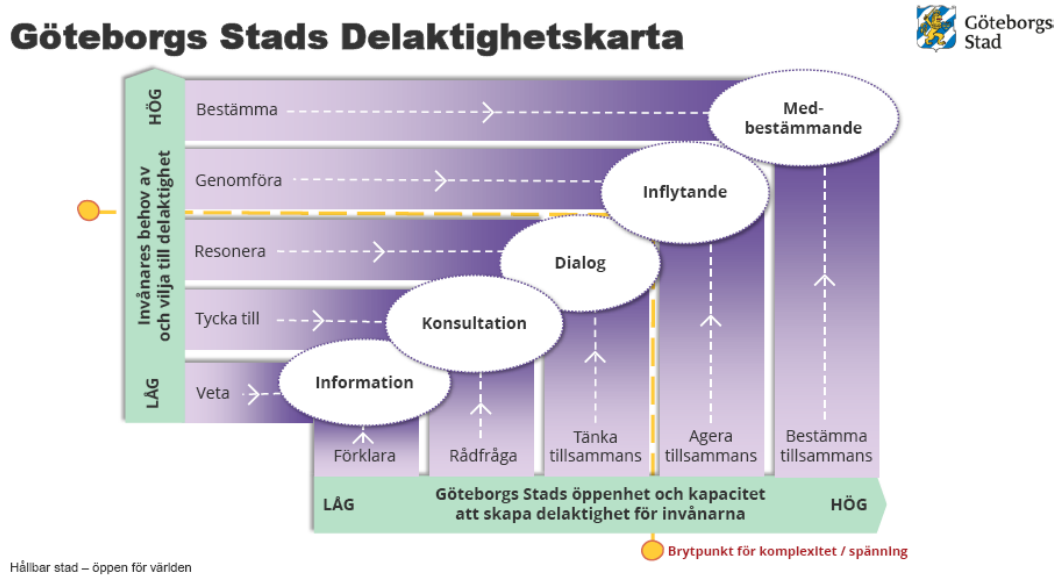
Figur 1. Skapad av Sveriges Kommuner och Landsting 2006.

Delaktighetstrappan är tänkt att användas inför en medborgardialog eller annan delaktighetsprocess, för att kommunen som initierat processen ska ha en klar bild av vilken nivå av delaktighet som är deras ambition. De olika stegen, från lägst till högst delaktighet är information, konsultation, dialog, inflytande och medbeslutande. Enligt SKR (2023) ska de olika trappstegen inte förstås som att de översta trappstegen alltid är att föredra över de lägre, utan att olika grader av delaktighet är lämpliga vid olika tillfällen. I arbetet med en delaktighetsprocess

kan konsultationer med invånare dessutom röra sig mellan de olika stegen i olika lägen, eftersom olika metoder kan användas vid olika steg i processen.

Till skillnad från vissa andra delaktighetsmodeller, som ofta fungerar som utvärderingsverktyg, är delaktighetstrappan framtagen för att användas som ett planeringsverktyg och som ett pedagogiskt redskap. Genom att använda delaktighetstrappan kan en kommun klargöra avsikten med en kommande delaktighetsprocess, men också använda den för att på ett transparent sätt visa för de deltagande invånarna vilken nivå av inflytande deras deltagande kommer att innebära. Detta är viktigt för att inte skapa större förväntningar på inflytande än vad kommunen är beredd eller har möjlighet att tillgodose.

Utifrån SKR:s delaktighetstrappa har Göteborgs Stad vidareutvecklat en delaktighetskarta som syftar till att förtydliga trappmodellen (se Figur 2, s. 7). Kartan innehåller samma steg som SKR:s trappa, men ger också en förklaring av vad varje enskilt steg innebär för invånare respektive kommunen. På varje steg möts invånarnas förväntningar och kommunens möjlighet att ge delaktighet på olika sätt.

Figur 2.

3 Forskning och erfarenhet från andra kommuner

Fokus för denna rapport är målgruppen unga med funktionsnedsättningar som saknar bistånd, med särskilt fokus på UVAS, och att stärka delaktighet och inflytande från en grupp som sällan kommer till tals.

I arbetet med denna rapport har det inte gått att finna forskning som gäller den specifika målgruppen i relation till delaktighet, och inte heller exempel på hur andra kommuner eller regioner arbetat med gruppen. Denna slutsats är baserad på sökningar i forskningsdatabaser, webbsökningar och kontakt med ett antal kommuner. De enstaka projekt som kommer närmast målformuleringen för

denna rapport har syftat till att stödja målgruppen till studier eller arbete, snarare än att jobba tillsammans med målgruppen för att dra nytta av deras erfarenheter och synpunkter.

Nedan presenteras några exempel som kan verka som vägledning eller inspiration i förvaltningens arbete med unga. Inga av de exempel som lyfts behandlar specifikt unga med funktionsnedsättningar som saknar bistånd, men det är möjligt att dra vissa paralleller då exemplen på olika sätt behandlar ungas delaktighet, unga med funktionsnedsättningar och/eller unga utan bistånd.

3.1 Socialstyrelsen

Det har inte gått att finna några kunskapsstöd från myndigheter som behandlar frågor om unga med funktionsnedsättningar utan bistånd och deras möjligheter till delaktighet. Det närmsta som går att komma är Socialstyrelsens (2017) *Vägar till ökad delaktighet - Kunskapsstöd för socialtjänsten om arbete med stöd och service enligt LSS*, men som titeln avslöjar behandlar kunskapsstödet delaktighet inom ramen för biståndsbeviljade LSS-insatser. Det finns dock ett antal värdefulla budskap att hämta ur kunskapsstödet, som exempelvis vad unga med intellektuella funktionsnedsättningar (förkortat IF) har svarat på frågan ”Vad betyder delaktighet?”. Svaren är bland andra ”Att vara med”, ”Att få komma med förslag” och ”Att bli lyssnad till” (Mannberg, refererad i Socialstyrelsen, 2017). Svaren är en fingervisning om vad som anses viktigt för att känna delaktighet bland vissa med funktionsnedsättning.

Bland de praktiska exemplen för att öka delaktigheten inom ramen för biståndsbeviljade insatser, nämns arbetssätt som att få påverka den egna läggtiden, ha inflytande över den egna ekonomin och att delta vid utformningen av genomförandeplan (Socialstyrelsen, 2017). I kunskapsstödet betonas också vikten av kunskap om den enskildes vilja och engagemang för att stödet ska kunna individualiseras och bli mer konkret för brukaren i utförandet (Socialstyrelsen, 2017).

I kunskapsstödet betonas också vikten av uppsökande arbete och aktiva informationsinsatser som är specifikt riktade mot unga med autism och/eller IF och deras familjer, eftersom dessa inte alltid känner till det stöd de kan vara berättigade till enligt LSS (Socialstyrelsen, 2017). Det ska också nämnas att unga med autism – som inte har IF – löper större risk att bli UVAS än andra unga (Munkhaugen m.fl., 2017). Arbete som syftar till att stärka delaktigheten för målgruppen som denna rapport handlar om, bör av denna anledning se särskilt till behoven hos unga med autism.

3.2 Andra kommuners arbete

Som tidigare nämnts har det inte gått att finna exempel på arbete med den specifika målgrupp som är fokus för denna rapport. En sammanställning av några kommuners arbete har ändå gjorts för att ge en kort överblick av hur arbete med delaktighet ser ut på olika orter. Kommunerna kontaktades med frågeställningen om de arbetar med unga med funktionsnedsättningar som

saknar bistånd. Kontakten har främst riktats mot kommunernas funktionsstödförvaltningar. De kommuner som kontaktats är följande:

- Borås
- Kungsbacka
- Malmö
- Stockholm

Stockholms stads kontaktcenter för frågor relaterade till funktionsnedsättning har inte återkommit med svar. Under punkterna nedan följer en redogörelse för vad övriga kommuner svarat.

3.2.1 Borås

Från Borås Stad kom följande svar på frågan om ungas delaktighet:

Jag har tagit emot din fråga om arbete kring delaktighet för unga personer med funktionsnedsättning och vi har inget specifikt arbete på förvaltningen just nu som särskilt riktar sig till ungdomar, däremot har vi följeforskare på förvaltningen som forskar just på delaktighet och inflytande just samt att vi har ett mål på förvaltningen som handlar om att öka delaktigheten för våra brukare som är en del av alla enheters verksamhetsplaner varje år. Det innebär att vi arbetar på bred front med frågan och att alla enheter bidrar utifrån sina specifika förutsättningar.

Frågan besvarades av en chef på den sociala omsorgsförvaltningen. Forskaren som refereras till i mejlet arbetar på Högskolan i Borås, men ingen forskningsrapport har publicerats ännu (Högskolan i Borås, 2023).

3.2.2 Kungsbacka

Informationen om hur Kungsbacka arbetar med delaktighet kommer från ett teams-möte med kommunens ansvariga för så kallade medskapandeverkstäder. Arbetet med medskapandeverkstäder fungerar genom att representanter från brukarorganisationer får delta i en ”verkstad”. Kommunen kontaktar brukarorganisationer och frågar om de är intresserade av att medverka i en medskapandeverkstad om en specifik fråga, och representanterna får sedan laborera kring ett specifikt utvecklingsområde. Representanterna har själva funktionsnedsättningar eller är anhöriga till personer med funktionsnedsättningar.

Ett exempel på en fråga som kommunen arrangerade en medskapandeverkstad i var att ta fram förslag till aktiviteter som skulle stimulera till fysisk rörelse inom daglig verksamhet. Medskapandeverkstaden resulterade i förslag som blev till aktiviteter som klättring, besök på upplevelsebad, och inköp av tillgänglighetsanpassad lekutrustning.

3.2.3 Malmö

Mejlet till Malmö stads funktionsstödsförvaltning vidarebefordrades till, och besvarades av, en arbetskonsulent på förvaltningens avdelning för stöd, assistans och daglig verksamhet. Arbetskonsulenten berättade under mejlkontakt och ett teams-möte om arbetet med att ”fånga upp” ungdomar med funktionsnedsättning. Inom ramen för arbetskonsulentens arbetsområde ingår

samverkansarbete mellan daglig verksamhet och arbetsmarknaden. Det arbetet, berättade arbetskonsulenten, går ut på att stötta personer som går på daglig verksamhet till arbetsmarknaden, i linje med kommunfullmäktiges mål om att fler unga ska arbeta eller studera. I arbetet med detta åker förvaltningen ut till dagliga verksamheter och informerar, och det hålls studiecirkelliknande kompetenspass med handläggare från Försäkringskassan, i syfte att öka kunskap om socialförsäkringssystemet och vägar till arbetsmarknaden.

Arbetskonsulenten berättade också att de har en dialog med det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) om hur de skulle kunna samarbeta kring den sekretess som råder dem emellan. Anledningen är att avdelningen för stöd, assistans och daglig verksamhet vill kunna slussa brukare till KAA. Arbetskonsulenten berättade även att det förekommer att KAA slussar personer till daglig verksamhet.

3.3 Exemplet Sollentuna

I en vetenskaplig artikel i *Socialvetenskaplig tidskrift* skriver forskaren Spånberger Weitz (2022) om arbetet med att införa undervisning om socialtjänsten i sju kommunala grundskolor. Spånberger Weitz, som är forskare i socialt arbete, genomförde en studie på uppdrag av FoU Nordväst under den tid som undervisningen hölls.

Spånberger Weitz (2022) betonar den kommande, nya socialtjänstlagens (Prop. 2024/25:89) skrivelser om att inflytandet från brukare ska stärkas, och påpekar att sådant arbete kräver att målgruppen har kunskap om det stöd som finns att få, och hur de kan få det. Samtidigt konstaterar Spånberger Weitz (2022) att det saknas forskning om ungas kunskap om socialtjänstens verksamhet och stödinsatser. Spånberger Weitz (2022) menar att för att öka ungas benägenhet att söka sig till socialtjänsten för att få hjälp, behövs ökad kunskap om socialtjänstens verksamhet.

Utbildningssatsningen som Spånberger Weitz följde inleddes på en av skolorna som fick agera pilot. I satsningen, som inkluderade sju grundskolor, ingick skolor i både socioekonomiskt utsatta och välbärgade områden. I arbetet med pilotskolan anställdes ett antal ungdomar som själva hade erfarenhet av kontakt med socialtjänsten, och det togs fram ett undervisningsmaterial om socialtjänsten som sedan användes. Materialet innehöll bland annat förslag på hur undervisningstillfällena kunde genomföras och målgruppsanpassad information om socialtjänsten. Även en målgruppsanpassad webbsida togs fram (Spånberger Weitz, 2022). För att kunna följa upp effekterna av utbildningssatsningen fick eleverna fylla i enkäter inför och efter utbildningen, och det hölls fokusgruppintervjuer. Spånberger Weitz sammanfattar resultaten från fokusgruppsintervjuerna efter genomförd utbildning med följande ord:

> Gemensamt i alla dessa resonemang var att eleverna beskriver en förändring där alternativet att vända sig till socialtjänsten tidigare inte ingick i deras föreställda repertoar av möjliga hjälpsökandestrategier, men där de efter undervisningen såg socialtjänsten som ytterligare ett möjligt alternativ till stöd och hjälp. – Spånberger Weitz (2022: 85)

Eleverna uttryckte också att de såg det som positivt att få kunskap om socialtjänsten, eftersom det innebar att de fick kunskaper som också skulle gå att förmedla till jämnåriga. Därmed finns en möjlighet att målgruppsinriktade satsningar kan bilda ringar på vattnet, och på så sätt kan kunskaper om stödinsatser också sprida sig via informella nätverk. Spånberger Weitz (2022) påpekar även att tidigare forskning visar på vikten av att information om stöd finns på de platser där unga vistas. Till sist ska det dock sägas att Spånberger Weitz betonar följande:

> Den här studien ger inte svar på om förändringarna i elevernas kunskap och attityder också leder till att fler barn och unga får tillgång till stöd och hjälp i ett tidigt skede. Tidigare forskning tyder dock på att tidiga insatser kan gynnas av att fler barn och unga har kunskap om det stöd och den hjälp som samhället erbjuder. – Spånberger Weitz (2022: 87).

och

> […] forskning om ungas hjälpsökande vid psykisk ohälsa tyder också på att en bred kunskap hos målgruppen som helhet kan öka graden av hjälpsökande hos unga med stödbehov. – Spånberger Weitz (2022: 88).

Att som ung navigera i välfärdssystem på egen hand, förstå sig på olika insatser och möjligheter att få hjälp kan vara svårt, vilket också påtalas av Socialstyrelsen (2017) i deras kunskapsstöd om delaktighet. Slutsatsen som går att dra är att vissa grupper – som unga med funktionsnedsättningar – kan vara i behov av ett mer uppsökande och informerande arbete för att deras delaktighet ska kunna möjliggöras. Utifrån exemplet i Sollentuna kan det sägas att sådana satsningar bör riktas direkt till de platser där det finns potentiella, framtida brukare.

3.4 Vad får unga med autism att delta?

Vad som får unga med autism att delta är en relevant fråga att ställa sig, om målet är att inkludera unga med autism i ett delaktighetsarbete. Arnell m.fl. (2018) har undersökt delaktighet i fysiska aktiviteter bland ungdomar med autism i åldrarna 12 till 16 år. Ungdomar med autism är generellt sett mindre fysiskt aktiva än andra unga, och Arnells m.fl. (2018) artikel är baserad på en studie som undersökt villkoren för unga med autism att delta i fysiska aktiviteter. I artikeln framkommer exempel på vad som kan upplevas som hinder för delaktighet och deltagande, och resultatet visar att hindren är mycket individuella. Några konkreta exempel som lyfts i avhandlingen är dock upplevda krav på social interaktion, att behöva anpassa sig efter externa krav och förväntningar, och brist på förutsägbarhet, vilket kan leda till stress. En av ungdomarna i studien berättade att något som underlättar vid sådan stress är att ha en kompis närvarande, som kan uppmuntra och motivera en. En kompis eller en annan familjär person gör det lättare att hantera oförutsägbarhet, enligt en av ungdomarna som deltog i studien.

Den lärdom som studien kan bidra med är att familjära personer och miljöer kan göra unga med autism mer benägna att delta i aktiviteter som de annars inte skulle ha deltagit i. Även om studien utgår från yngre åldrar än målgruppen för denna rapport, kan det vara värdefullt att ha studiens fynd i åtanke i

förvaltningens arbete med ungas delaktighet. Även om studien specifikt handlar om unga med autism, är det möjligt att fynden kan vara värdefulla i delaktighetsarbete med unga med andra funktionsnedsättningar också.

4 Att nå unga

Inom ”participatory planning”, det vill säga arbetsprocesser som inkluderar medborgardelaktighet, brukar det talas om ”input” och ”output” (Eriksson m.fl., 2021). Input är det material som samlas in under exempelvis en medborgardialog, och output är det slutresultat som hela arbetsprocessen mynnar ut i. För att arbeta med att stärka ungas delaktighet och inflytande är det nödvändigt att involvera unga i arbetet med hur detta ska göras. Det första steget i en arbetsprocess som ska stärka delaktighet bör därför vara att ta kontakt med personer ur den tilltänkta målgruppen, i syfte att få input. Hur outputen sedan behandlas, och i vilken grad den arbetsprocessen inkluderar input-givarnas åsikter och synpunkter, beror på den grad av delaktighet – eller trappsteg – som en kommun planerar för en arbetsprocess (se **6 Sammanfattning** för vidare diskussion).

Vid en första anblick kan den ordinarie gymnasieskolan, eller den anpassade gymnasieskolan, tyckas som lämpliga forum för att nå unga i åldrarna 16 till 20 år som saknar bistånd. Utifrån det uppdrag som formulerats i Göteborgs Stads budget för 2025, är det dock viktigt att ta vara på de röster som sällan kommer till tals, och ur det perspektivet är det viktigt att fånga upp dem som inte nås via ordinarie arenor.

Det sägs ibland att skolan är den arena som når alla unga, men detta stämmer inte helt. Enligt en rapport från MUCF, utgiven 2021, fanns det 150 000 unga i åldrarna 16 till 29 år som saknade pågående studier eller arbete år 2018. Av rapporten framgår att anledningar till att unga hamnar i sådana situationer kan vara exempelvis funktionsnedsättningar och psykisk ohälsa. För förvaltningen för funktionsstöd är det därför relevant att använda andra vägar för att etablera kontakt med unga än att vända sig till ordinarie gymnasieutbildningar eller den anpassade gymnasieskolan. Det ska dock sägas att arbete med att etablera kontakt genom andra arenor för att nå unga som sällan kommer till tals, inte utesluter användandet av den ordinarie gymnasieskolan eller den anpassade gymnasieskolan som forum för att ta vara på ungas delaktighet. Det ska inte förbises att det kan finnas unga - särskilt inom den ordinarie gymnasieutbildningen - med exempelvis neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller lindriga intellektuella funktionsnedsättningar, som inte känner till det stöd de kan ha rätt till.

Övergången från grundskolan till gymnasieskolan, och övergången från barn- och ungdomspsykiatrin till vuxenpsykiatrin, är enligt professionell erfarenhet lägen då vissa unga löper större risk att bli utan sysselsättning. På svenska används ibland begreppet ”hemmasittare” för att beskriva unga i skolåldern som inte går till eller är inskrivna på en skola. Hemmasittare är ett förenklat begrepp, och det är viktigt att förstå att hemmasittare är en heterogen grupp; i

fortsättningen av rapporten används i stället förkortningen UVAS (unga som varken arbetar eller studerar).

På engelska motsvaras UVAS-begreppet av förkortningen ”NEET” (young people not in employment, education or training). Det decentraliserade EU-organet Cedefop (u.å.), som arbetar för att främja utvecklingen och politiken inom yrkesutbildningsområdet, har sammanställt information om NEET och tagit fram digitala verktyg för att arbeta med gruppen. Cedefops resurser handlar till största del om att sätta NEET i arbete eller yrkesutbildningar, men organet pekar även på vilka vägar samhällsaktörer kan ta för att nå fram till NEET. Cedefop (u.å.) har även tagit fram en guide för att identifiera och få kontakt med så kallade NEET. Vad gäller de NEET som är svårast att nå via vanliga insatser för att väcka engagemang, skriver Cedefop att “Difficult-to-engage groups require more holistic outreach approaches through community organisations and/or in non-traditional settings”. Deras rekommendation är att använda sig av sociala medier och ”youth outreach workers” (ungefär uppsökande ungdomsarbetare) för att etablera kontakt med gruppen.

4.1 Vad gör aktörer i Göteborgs Stad för att nå unga idag?

I denna del av rapporten beskrivs hur ett antal aktörer i Göteborgs Stad, som på olika sätt behöver ha kontakt med invånare, arbetar för att nå stadens unga.

4.1.1 Förvaltningar

Vid kontakt med samtliga förvaltningar i Göteborgs Stad framgår det att de flesta har en närvaro på de sociala medierna Facebook, Instagram och Linkedin. Enligt Mediemyndighetens rapport *Ungar & medier* från 2023 spenderar 16–18-åringar mest tid per dag på Instagram, Snapchat och TikTok. Det innebär att stadens förvaltningar inte för en aktiv närvaro på två av de plattformar där unga ur målgruppen vistas i högst utsträckning. Vid kontakt uppger vissa av förvaltningarna att de annonserat på Snapchat och TikTok, i syfte att nå unga för att upplysa om gymnasieval och sommarjobb. Anledningen till att förvaltningarna saknar konton på TikTok är att det råder osäkerhet kring hur bolaget som står bakom appen hanterar personuppgifter.

Inom förvaltningen för funktionsstöd finns verksamheten Lots, som erbjuder vägledning för personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga. Syftet är att informera om vilket stöd som finns för personer med funktionsnedsättning. Vem som helst kan, helt utan biståndsbeslut, mejla eller ringa till Lots för att ställa frågor relaterade till funktionsstöd.

I en mindre kvalitetsuppföljning som Lots (se Bilaga) själva genomförde under 2023 fann de att några av sätten som personer hittat till deras verksamhet var följande:

- Flera hittade till Lots webbsida genom att söka på internet.
- Genom tips från skolan, anhörigstöd och Familjestödsenheten.

De som kontaktar Lots är, enligt professionell erfarenhet, generellt sett i åldrarna 18 till 30 år, eller anhöriga till personer inom detta åldersspann. Information om Lots finns bland annat på anslagstavlor i byggnader som tillhör Göteborgs Stad.

4.1.2 Ungdomsfullmäktige

I Göteborgs Stad finns ungdomsfullmäktige, som består av 101 förtroendevalda ledamöter i åldrarna 12 till 17 år. Mandatperioden för ledamöter och ersättare är ett år, och valet hålls varje år i november. Syftet med ungdomsfullmäktige är att stadens unga ska kunna utöva politiskt inflytande och att bidra till ökat intresse för demokratifrågor bland unga (Göteborgs Stad, u.å.d). Alla personer som är folkbokförda i Göteborg, som har börjat femte klass och som ännu inte fyllt 18 år på valdagen är röstberättigade. Ungdomsfullmäktige uppger vid kontakt att de vill öka valdeltagandet, och arbetar därför med flera insatser inför varje val. Metoder som används för detta är exempelvis

- reklam på bussar och spårvagnar
- info på stadsinfotavlorna i Göteborg
- artiklar i *Vårt Göteborg*
- vykort med information om valet som skickas hem till alla hushåll med röstberättigade unga
- affischering på mötesplatser
- Ungdomsfullmäktige genomför digitala klassrumsbesök
- valarrangemang på skolor och fritidsgårdar
- livechatt med gäster på ungdomsfullmäktiges valplattform
- inlägg på ungdomsfullmäktiges konton på sociala medier.

Under Demokratidagen som Göteborgs Stad arrangerade den 3 april 2025, deltog ett antal ledamöter från ungdomsfullmäktige. När några av ledamöterna blev tillfrågade under en paus om det finns ledamöter med funktionsnedsättningar i ungdomsfullmäktige bekräftade de att det finns. De tillfrågades dock inte om hur många ledamöter som har funktionsnedsättningar eller vilka funktionsnedsättningar det rör sig om.

4.1.3 Passalen

Några av de sociala förvaltningarna i Göteborgs Stad har idéburna offentliga partnerskap, så kallade IOP, med den ideella föreningen Passalen, som arrangerar aktiviteter för barn och unga med funktionsnedsättningar. Passalen bedriver även ett uppsökande arbete, till exempel genom att besöka skolor och fritidsgårdar för att informera om verksamheten, enligt uppgift från Passalens ansvarige för uppsökande arbete. De har även en egen app som barn och unga kan använda för att anmäla sig till de aktiviteter som föreningen organiserar och komma i kontakt med personal. De unga som har hög problematisk

skolfrånvaro nås genom att andra aktörer tipsar om Passalens verksamhet. Sådana aktörer är bland andra rehabiliteringen, Angered Närsjukhus, Lotsverksamheten och föräldrastödjare.

4.1.4 Kommunala aktivitetsansvaret (KAA)

En verksamhet i Göteborgs Stad som har mycket kontakt med unga som saknar avslutad eller pågående gymnasieutbildning är det Kommunala aktivitetsansvaret (KAA). Alla kommuner har ett KAA, som ska hålla sig informerade om sysselsättningen för unga i åldrarna 16 till 20 år som inte är inskrivna på en gymnasieskola (Skolverket, 2025a).

I Göteborgs Stad är KAA en del av utbildningsförvaltningen, som har tät samverkan med de fyra regionala socialförvaltningarna. KAA får 3000 personer i åldrarna 16 till 19 år inskrivna hos sig varje år, som de sedan tar kontakt med. Detta görs genom att skicka hem en broschyr med information om KAA, samt vilket stöd de erbjuder. I broschyren finns en qr-kod som leder till ett formulär på KAA:s webbsida, där en kan fylla i sin nuvarande sysselsättning och lämna önskemål om att få träffa en handläggare.

De handläggare som arbetar på KAA söker också kontakt med den unge eller vårdnadshavaren genom telefonsamtal. Ibland har handläggarna möte med de unga på KAA:s kontor för vidare handledning. Syftet med KAA:s kontakt är att kartlägga den unges situation och att stötta hen till vidare studier, praktik eller arbete. KAA tar inte del av personakter eller journaler, och har därför inga konkreta uppgifter om hur utbredd förekomsten av funktionsnedsättningar är bland ungdomarna de möter. Upplevelserna hos vissa medarbetare på KAA är dock att en mycket stor andel av de unga har psykisk ohälsa och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF). KAA har därmed direkt kontakt med den målgrupp som förvaltningen för funktionsstöd vill nå.

4.1.5 Unga påverkar i Nordost

Unga påverkar är en av socialförvaltningen Nordosts verksamheter, och syftar till att öka ungas delaktighet och inflytande. Två tjänstepersoner arbetar med Unga påverkar, och inom satsningen ryms bland annat Angereds ungdomsråd, Östra Göteborgs ungdomsråd och dialogträffar. Unga kan också vända sig till Unga påverkar för att få hjälp med att arrangera evenemang eller göra podcast-avsnitt (Göteborgs Stad, u.å.e). Verksamheten har också konton på Facebook och Instagram.

Under ett kort samtal på en nätverksträff tillfrågades en av tjänstepersonerna som arbetar med Unga påverkar om unga med funktionsnedsättningar kommer till dialogträffarna. Tjänstepersonens bild var att verksamheten når åtminstone vissa med NPF, men att det finns unga med andra funktionsnedsättningar som de inte lyckas nå.

4.1.6 Finsam

Finsam är ett samordningsförbund bestående av Göteborgs Stad, Västra Götalandsregionen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.

Finsam Göteborg (u.å.) driver tillsammans med Samordningsförbundet Väst och Älv & Kust projektet Gränsgångare, som vänder sig till unga i åldrarna 16 till 29 år som är ”hemmasittare”, riskerar att hamna i kriminalitet, utrikesfödda kvinnor och personer med funktionsnedsättningar. Syftet är att fånga upp personer som hamnat mellan stolarna i fråga om sysselsättning eller försörjning, för att motverka långvarigt utanförskap. Målet är att personerna ska komma ut i arbete eller studier. Enligt uppgift från en medarbetare på Finsam har majoriteten av deltagarna i projektet NPF, psykisk ohälsa och/eller IF.

Finsam har inte själva kontakt med personerna i projektet, utan detta sköts av koordinatorer på Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Enligt uppgift från en medarbetare på Finsam har majoriteten av de personer som tar del av projektet själva skrivit egenremisser till Finsam för att få ta del av projektet. De har också arbetat uppsökande i projektet, och värvat många deltagare genom den vägen. Informationsspridning, ungdomar emellan, har också haft stor betydelse för antalet deltagare som sökt sig till Gränsgångare. Platser och verksamheter där projekt Gränsgångare har arbetat uppsökande är följande:

- Regnbågshuset
- Fältsekreterare i Tynnered och centrum
- Tillsammans i Tynnered
- Opalkyrkan
- Solkatten
- Ung öst
- Guts i Angered för tjejer
- Fryshuset
- Räddningsmissionen
- Ungas Psykiska Hälsa (UPH)
- Nya kompis-byrån
- SOS barnbyar
- RFSU
- BRIS
- 1200 kvadrat
- Centrum för hemlöshet
- Framtidhubbarna

Om förvaltningen för funktionsstöd väljer att genomföra uppsökande arbete kan dessa forum användas för att få möjlighet att hitta personer ur målgruppen.

4.1.7 Sammanfattning

Verksamheter i Göteborg som vill nå unga använder en kombination av mer konventionella metoder, som affischering, broschyrer och satsningar som är mer inriktade mot sociala medier för att nå unga. Det finns för- och nackdelar med båda metoderna; nackdelarna med sociala medier som kontaktmetod är att det

råder ett digitalt utanförskap bland vissa grupper av personer med funktionsnedsättningar. Enligt Mediemyndigheten (2019) använder barn och unga med IF sociala medier och mobiltelefoner i lägre utsträckning än de som inte har IF. Samtidigt använder tjejer med NPF sociala medier i mycket högre utsträckning är sina jämnåriga utan NPF (Mediemyndigheten, 2024).

Av dessa anledningar kan det vara gynnsamt att använda både konventionella kommunikationsvägar, som affischering och reklam på offentliga platser och i kollektivtrafiken, och satsningar via sociala medier för att nå unga. I förvaltningen för funktionsstöds fall skulle annonsering på sociala medier vara en möjlig väg för att nå fram till UVAS, som kanske inte skulle nås via exempelvis affischering på offentliga platser. En sådan satsning på sociala medier är också i linje med Cedefops rekommendationer för att nå UVAS. Satsningen skulle kunna bestå dels av upplysning om det stöd som går att söka, men också en qr-kod till ett formulär eller enkät om delaktighet. Se punkt 5.2 för exempel på frågor till ett sådant formulär eller enkät.

5 Vägar framåt och vidare förslag

Förutom att genomföra satsningar för att försöka nå unga som i dagsläget är UVAS kan det vara värdefullt att hämta kunskap från personer som tidigare varit UVAS, eller som är på väg ut ur en tillvaro som UVAS. Personer med sådana erfarenheter, som är i åldrarna 16 till 20 år, och som har en eller flera funktionsnedsättningar kan bidra med insikt om målgruppens behov, vilket är en förutsättning för att arbeta delaktighetsfrämjande och inflytelsestärkande.

För att komma i kontakt med målgruppen är det fördelaktigt om tröskeln för att delta i en dialogprocess sänks. En sådan tröskelsänkning bör ta form genom att förvaltningen kommer till en plats som målgruppen redan har någon form av anknytning till, och att dialogprocessen sker på denna plats. Ett sådant agerande från förvaltningens håll visar också förvaltningen värdesätter målgruppens tid och erfarenheter.

För att nå unga med dessa erfarenheter finns det ett antal tänkbara vägar för att etablera kontakt:

- Individuellt alternativ vid gymnasieskolornas introduktionsprogram
- AST-enheten
- Folkhögskolor
- Göteborgs Stads aktivitetshus
- KAA

5.1.1 Individuellt alternativ

Skolverket (2025b) skriver på sin webbsida att introduktionsprogrammen ska ge utbildning och stöd till elever som saknar behörighet, det vill säga de som lämnat grundskolan utan fullständiga betyg. Det finns fyra olika sorters

introduktionsprogram, varav tre vänder sig till ungdomar i gymnasieåldern som saknar behörighet för att påbörja ett yrkes- eller högskoleförberedande program. Enligt en rapport från Skolverket från 2019 är individuellt alternativ det största av gymnasieskolornas introduktionsprogram.

Det kan finnas många skäl till att en ungdom inte uppnått behörighet vid slutet av grundskolan. Ett skäl kan vara en funktionsnedsättning som innebär svårigheter i studierna eller i skolans sociala miljö, och att den unges stödbehov inte har tillgodosetts i tillräcklig utsträckning.

Tidigare mätningar (Skolverket, 2019) har funnit att 65 procent av eleverna som studerat individuellt alternativ hade sysselsättning fem år efter avslutade studier på programmet. Detta innebär att 35 procent är att betrakta som utan sysselsättning efter studier på individuellt alternativ. Mätningen avser dock elever som började studera individuellt alternativ år 2012, och det är därför svårt att säga hur sysselsättningsgraden ser ut bland de som studerat individuellt alternativ de efterföljande åren. Sett till den statistik som Skolverket (2019) redovisat finns det ändå skäl att vända sig till elever på skolor med individuellt alternativ, eftersom det kan antas finnas en risk för att elever blir UVAS. Det är också möjligt att vissa elever på individuellt alternativ kan ha upplevt en tillvaro som UVAS innan de påbörjade sina studier.

Från förvaltningens håll är det av dessa skäl relevant att fånga upp inflytande från målgruppen under den tid som de studerar individuellt alternativ. Vid studier på individuellt alternativ har varje elev en individuell studieplan, och skolarbetet består till stor del av egenarbete (Skolverket, 2025b). För att inte bryta det mönster som upplägget i skolan präglas av kan enkäter vara ett lämpligt alternativ för att fånga upp målgruppens synpunkter. Att fylla i en enkät kan göras enskilt, eller med stöd av en pedagog. Se **5.2 Frågor om delaktighet och inflytande** för exempel på frågor som en sådan enkät skulle kunna innehålla.

5.1.2 AST-enheten

Vissa gymnasieskolor har specialpedagogiska program som är specifikt utformade för elever med autismspektrumtillstånd. I Göteborgs Stad finns sådana program på Burgårdens gymnasiums AST-enhet, och det finns olika programinriktningar hos enheten (Göteborgs Stad, u.å.f). Eleverna läser en kombination av egna kurser och kurser som är gemensamma med andra program. Som stöd har eleverna bland annat specialpedagoger, speciallärare och resurspedagoger. Eftersom samtliga elever har autism och är i gymnasieåldern har de vissa gemensamma beröringspunkter med den målgrupp som förvaltningen vill nå. Det är också angeläget att specifikt få kontakt med unga med autism (utan IF) eftersom denna grupp löper högre risk att bli UVAS än andra unga (Munkhaugen m.fl., 2017). Det är också möjligt att en del av AST-enhetens elever kan komma att bli aktuella för bistånd i framtiden.

AST-enheten är, precis som individuellt alternativ, ett möjligt forum för att fånga upp ungas inflytande via förslagsvis enkäter.

5.1.3 Folkhögskolor

I Sverige finns det idag 155 folkhögskolor. Åtta av dessa finns i Göteborg, varav sju är rörelseägda och en är regionägd (Folkbildningsrådet, 2025). På folkhögskolor finns både kortare och längre kurser med varierande innehåll. På allmän kurs, som leder till behörighet till vidare studier, finns en stor andel deltagare med funktionsnedsättningar (SOU 2024:42). Statistiken kring andelen deltagare som har en funktionsnedsättning varierar, men enligt en mätning från SCB (2023) hade 43 procent av dem som fick behörighet till vidare studier år 2019 någon form av funktionsnedsättning. I mätningen fann SCB (2023) att de vanligaste funktionsnedsättningarna var neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som autism och ADHD, tätt följt av psykiska funktionsnedsättningar som depression, bipolär sjukdom och beroendeproblematik.

På majoriteten av Sveriges folkhögskolor bedrivs också kursen SMF, som står för studiemotiverande kurs på folkhögskola. SMF är till för den som har fyllt 16 år och som är inskriven hos Arbetsförmedlingen. Kursen vänder sig till personer som saknar gymnasieexamen, och kursens syfte är att motivera deltagare till vidare studier och ge kunskaper i studieteknik. Vid tidigare mätningar har 37 procent av deltagarna på SMF uppgett att de har en funktionsnedsättning (Folkbildningsrådet, 2020). Folkhögskolekurser vänder sig i regel till personer från 18 år och uppåt, men på de studiemotiverande kurserna kan personer så unga som 16 år också gå. Det innebär att den yngre delen av målgruppen går att finna på dessa kurser.

Folkhögskolor skulle kunna ses som forum för att fånga upp perspektiv på delaktighet och inflytande. Genom att förslagsvis en representant från förvaltningen, med fördel någon som har god kännedom om folkbildning, kommer till en plats som potentiella samtalspersoner redan vistas på till vardags, sänks tröskeln för att framföra sina tankar och synpunkter. Att samtala om biståndsinsatser och inflytande över dessa, tillsammans med deltagare som redan är familjära för individen, kan också göra att miljön känns tryggare att yttra sig i. Vidare är det vanligt på folkhögskolor med olika slags gruppdiskussioner, som är ett vanligt förekommande inslag i bildningsprocessen. Förvaltningen skulle kunna vända sig till folkhögskolor och erbjuda deltagare med någon form av funktionsnedsättning att delta i gruppsamtal om inflytande och delaktighet, på skoltid.

Folkhögskolor följer inte samma läroplan som exempelvis gymnasieskolor gör, och det skulle därför kunna vara möjligt att – i samråd med lärarna – genomföra ett gruppsamtal eller en workshop som en del av samhällskunskapsundervisningen. Förslaget kan som exempel presenteras för folkhögskolorna som ett tillfälle för deltagarna att lära sig mer om offentlig förvaltning.

Samtalet kan utgå från de frågor som lämpar sig för sammanhanget som anges i **5.2 Frågor om delaktighet och inflytande**.

5.1.4 Stadens aktivitetshus

I Göteborgs Stad finns tre aktivitetshus som vänder sig till personer från 18 år och uppåt med psykisk ohälsa. Aktivitetshusen är därmed öppna för en stor del av målgruppen för denna rapport, och varken fastställd diagnos eller biståndsbeslut behövs för att vända sig till verksamheterna. Aktivitetshusen kan därmed sägas vara lågtröskelverksamheter. Detta innebär att aktivitetshusen, likt folkhögskolor, kan vara ett forum för förvaltningen för funktionsstöd att få kunskap från unga med funktionsnedsättningar.

Aktivitetshusen är öppna helgfria vardagar och är tänkta att ge deltagarna en sysselsättning och ett socialt sammanhang. Till aktivitetshusen kan deltagarna komma för att sy, skriva, umgås, fika och delta i olika samtalsgrupper. En personal på Aktivitetshus Centrum tillfrågades om hen tror att det skulle vara möjligt att genomföra exempelvis en samtalsgrupp om delaktighet med deltagarna på verksamheten, och hen ställde sig positiv till idén. Utformningen och genomförandet av ett gruppsamtal kan ske i samråd med personal på aktivitetshusen som brukar leda samtalsgrupper, för att bevara familjariteten för deltagarna. För exempel på samtalsfrågor, se **5.2 Frågor om delaktighet och inflytande**.

5.1.5 Kommunala aktivitetsansvaret (KAA)

Alla kommuner är skyldiga att hålla sig informerade om invånare under 20 års ålder som inte har någon pågående eller avslutad gymnasieutbildning (Skolverket, 2025a). Detta sköts via det kommunala aktivitetsansvaret (KAA), som har i uppdrag att kartlägga vad unga har för sysselsättning och att erbjuda individuella åtgärder, i syfte att sätta den unga i studier, praktik eller arbete. Enligt professionell erfarenhet från ungdomshandläggare på KAA i Göteborgs Stad är det en stor del av ungdomarna som kommer till dem som har funktionsnedsättningar; neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och psykisk ohälsa upplevs som något som förekommer i stor utsträckning.

KAA slussar unga till bland annat individuellt alternativ, men uppger vid kontakt att det också sker bortfall från individuellt alternativ, det vill säga att elever inte kommer till skolan eller hoppar av utbildningen. Detta är ytterligare ett belägg för varför det kan vara värdefullt för förvaltningen att vända sig till eleverna på individuellt alternativ. Med anledning av den kontakt som KAA har med unga, är KAA en möjlig länk till den målgrupp som förvaltningen för funktionsstöd vill nå.

Det finns två tänkbara sätt att samarbeta på som – i samråd med KAA – skulle kunna utforskas vidare. Ett tänkbart scenario är att förvaltningen tar fram en broschyr, liknande den KAA skickar ut, med information om stödinsatser och en qr-kod som leder till en enkät om delaktighet. Det bör undersökas med KAA om en sådan broschyr kan skickas hem till unga i samband med att KAA skickar ut sin information. Ett annat tänkbart samarbete är att handläggarna på KAA får enkäter från förvaltningen, och att dessa kan delas ut när en ungdom kommer på möte hos en handläggare. Det sistnämnda förslaget lyftes under ett

möte med en planeringsledare och en ungdomshandläggare på KAA, och dessa uppgav att de tror att ett sådant samarbete skulle vara möjligt att genomföra.

5.2 Frågor om delaktighet och inflytande

Genom att ställa frågor om delaktighet och inflytande till personer ur målgruppen, blir det möjligt att se vilken typ av stöd som unga upplever som hjälpsamma och varför. På så vis synliggörs de förutsättningar som krävs för att unga ska kunna utöva delaktighet, och frågorna öppnar också upp för att identifiera vilka sätt som unga vill utöva sitt inflytande på. Genom att få insyn i de stödbehov och utmaningar som personer ur målgruppen upplever, kan förvaltningen få reda på vilka förutsättningar som möjliggör delaktighet. Följande frågor kan ställas för att uppnå detta syfte:

- Vad behövs för att du ska våga säga saker som är viktiga för dig? Till exempel i bemötande?
- Hur vill du helst uttrycka dig i kontakt med nya personer? Till exempel muntligt eller skriftligt (SMS, skriva för hand, på surfplatta)?
- Vad får du för stöd på individuellt alternativ/aktivitetshuset/din folkhögskola som gör att du kan delta?
- Vad tycker du är svårt i vardagen med en funktionsnedsättning?
- Vilka situationer tror du att du kommer behöva/vilja ha hjälp i när du flyttar hemifrån? Till exempel kontakt med myndigheter? Vårdkontakter? Hitta sociala sammanhang/aktiviteter? Att ta dig till särskilda platser?
    - Hur vill du få stöd? Av en person? Genom samtal/SMS?
- Vilka delar av samhället tycker du är svåra att förstå? Till exempel söka jobb, förstå myndigheter, förstå dina rättigheter?
    - Hur skulle du vilja få hjälp att lättare förstå?
- Var känner du att du har inflytande? Varför?
- När känner du dig delaktig? (följt av en förklaring av begreppets innebörd)

Frågorna är tänkta som ett exempel som skulle kunna uppmärksammas i en enkät eller ett gruppsamtal om delaktighet. Alla frågor lämpar sig inte nödvändigtvis lika väl till gruppsamtal som till enkäter, och omvänt. Frågorna kan också omformuleras baserat på i vilket forum gruppsamtalet sker. eller som enkäten förmedlas genom.

6 Sammanfattning

Som tidigare konstaterat saknas det exempel på forskning och projekt kring delaktighet och inflytande för den målgrupp som avses i denna rapport. För att ändå kunna arbeta med frågan om stärkandet av målgruppens delaktighet, behöver blicken riktas mot forskning och projekt som delar enstaka likheter med det uppdrag som nämnden för funktionsstöd står inför. Genom att utgå från bästa tillgängliga kunskap, i kombination med ett visst mått nytänkande, är det

möjligt att fånga upp en bredare grupp än de unga som studerar ordinarie gymnasieutbildningar eller är aktiva i brukarorganisationer.

Med lärdomar från bland andra Sollentuna och deras målgruppsinriktade satsning kan förvaltningen för funktionsstöd ta fasta på vikten av uppsökande och informerande arbete; Arnells m.fl. (2018) studie visar att unga med autism kan vara mer benägna att delta i nya eller främmande aktiviteter om de sociala kraven upplevs som låga, och om omgivningen känns familjär och trygg. Detta talar för att förvaltningen bör ta sig till platser där framtida brukare kan finnas, exempelvis aktivitetshus och folkhögskolor.

De olika förslag för att stärka målgruppens delaktighet som har presenterats i denna rapport innebär arbete på olika steg i delaktighetstrappan. Att arbeta med informationsutskick och förfrågan om att delta i en enkät från förvaltningen, innebär en nivå av delaktighet på trappstegen ”Information” och ”Konsultation”. Dessa, som är de två lägsta trappstegen, innebär för målgruppen att de får *veta* och *tycka till*. Förvaltningens roll på dessa trappsteg är att *förklara* och *rådfråga* (se Figur 2, s. 7).

Gruppsamtal, som skulle kunna genomföras på aktivitetshus och folkhögskolor, innebär delaktighet på delaktighetstrappans mellersta steg, ”Dialog”. För målgruppen innebär detta trappsteg att de är med och *resonerar*, vilket för förvaltningen innebär att *tänka tillsammans* med målgruppen (se Figur 2, s. 7). Både trappstegen ”Konsultation” och ”Dialog” leder till att förvaltningen får input från målgruppen. ”Information” leder inte till någon input, men kan ändå vara värdefullt eftersom kunskap om stödinsatser är en förutsättning för att kunna ansöka om sådana. Som Socialstyrelsen (2017) påpekat finns det också ett behov av att öka de uppsökande informationsinsatserna, särskilt riktat mot personer med autism.

Om de föreslagna ”Dialog”-insatserna (gruppsamtal) på aktivitetshus och folkhögskolor ses som för omfattande att genomföra, kan deltagarnas erfarenheter och synpunkter istället tas tillvara på genom att erbjuda möjligheten att fylla i enkäter (”Konsultation”). Nackdelen med detta är att det innebär en något lägre nivå av delaktighet, och att utbytet mellan deltagarna och förvaltningen blir mer passivt.

De satsningar som föreslagits i den här rapporten syftar till att öka målgruppens delaktighet och inflytande på samhällsnivå. I detta arbete har förvaltningen möjlighet att placera arbetsprocessen på de tre steg som presenterats ovan. Genom att vända sig till grupper och individer, och ta vara på deras erfarenheter och synpunkter, kan målgruppens delaktighet på sikt stärkas på samhällsnivå.

Avslutningsvis följer en punktlista över de förslag som presenterats i denna rapport, och som förvaltningen kan välja att gå vidare med i sitt delaktighetsarbete:

- Förvaltningen vänder sig till skolor med individuellt alternativ och till AST-enheten på Burgårdens gymnasium, elever får fylla i en enkät om delaktighet och inflytande.

- Förvaltningen vänder sig till aktivitetshusen och folkhögskolor och håller i gruppsamtal/workshops om delaktighet och inflytande, alternativt skickar enkäter till aktivitetshus och folkhögskolor.
- Förvaltningen inleder ett samarbete med KAA och utforskar möjligheten att samskicka material med KAA, eller får hjälp av KAA att dela ut enkäter vid möten med ungdomar.
- Förvaltningen riktar informativa annonser till unga via sociala medier, eventuellt med en länk till en enkät om delaktighet och inflytande att fylla i.
- Förvaltningen utforskar möjligheten att sprida information på samma platser som Finsam Göteborg använt sig av, med hjälp av exempelvis affischer.

7 Referenser

Arnell, S., Jerlinder, K., & Lundqvist, L. O. (2018). Perceptions of Physical Activity Participation Among Adolescents with Autism Spectrum Disorders: A Conceptual Model of Conditional Participation. *Journal of autism and developmental disorders*, *48*(5), 1792–1802. https://doi.org/10.1007/s10803-017-3436-2

Cedefop. (u.å.). *Outreach: Intervention Approach.* https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/neets/intervention-approaches/outreach

Eriksson, E., Fredriksson, A. & Syssner, J. (2021). Opening the black box of participatory planning: a study of how planners handle citizens' input. *European Planning Studies*, *30*(6), 994–1012. https://doi.org/10.1080/09654313.2021.1895974

Finsam Göteborg. (u.å.). *Projekt Gränsgångare*. https://finsamgoteborg.se/gransgangare/

Folkbildningsrådet. (2025). *Förteckning över statsbidragsberättigade folkhögskolor och försöksverksamhet 2025*. https://folkbildningsradet.se/media/kveicpf5/folkhogskolor-och-forsoksverksamhet-2025-webb.pdf

Folkbildningsrådet. (2020). *Folkhögskolornas kurser i samarbete med Arbetsförmedlingen 2020 - Studiemotiverande folkhögskolekurs och etableringskurs på folkhögskola – återrapportering, dnr. 21/00116.* https://folkbildningsradet.se/media/nuvh1qdg/folkbildningsradets-aterrapport-smf-och-etableringskurs-2020.pdf

Förenta Nationerna. (1989). *Convention on the Rights of the Child*. https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child

Förenta Nationerna. (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. https://www.ohchr.org/en/instrumentsmechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities

Förenta Nationerna. (2023). *Sweden Review*. https://europe.ohchr.org/sites/default/files/2024-04/SWEDEN%20REVIEW.pdf

Förenta Nationerna. (2024). *Experts of the Committee on the Rights of Persons with Disabilities Commend Sweden on its Commitment to the Committee's Work, Raise Questions on Gun Shots Fired at Persons with Mental Health Issues and on Institutionalisation*. https://www.ohchr.org/en/meetingsummaries/2024/03/experts-committee-rights-persons-disabilities-commend-sweden-its

Göteborgs Stad. (2025a). *Budget 2025*. https://goteborg.se/wps/wcm/connect/ff7307b8-2926-4612-b661-24d0055099a5/Budget2025_S_V_MP_rev.pdf?MOD=AJPERES

Göteborgs Stad. (2025b). *Budget 2025: Nämnden för funktionsstöd*. https://goteborg.se/wps/wcm/connect/f55a5d62-d22c-4a5e-93e4-1b6dd0fb9485/Budget+2025.+Namnden+for+funktionsstod.002.pdf?MOD=AJPERES

Göteborgs Stad. (u.å.a). *Rådet för funktionsstödsfrågor*. https://goteborg.se/wps/portal?uri=gbglnk%3a202161710215320

Göteborgs Stad. (u.å.b). *Göteborgs Stads råd för Funktionsrätt*. https://goteborg.se/wps/portal?uri=gbglnk%3agbg.page.8d079fb6-a241-4ae5-9434-2d4f31665e99

Göteborgs Stad. (u.å.c). *Funktionshinderombudsman*. https://goteborg.se/wps/portal?uri=gbglnk%3a202112184035559

Göteborgs Stad. (u.å.d). *Ungdomsfullmäktige*. https://goteborg.se/wps/portal?uri=gbglnk%3a201597124024737

Göteborgs Stad. (u.å.e). *Unga påverkar i Nordost*. https://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-och-politik/kommunens-organisation/forvaltningar-och-namnder/socialforvaltningen-nordost/lokala-rad--socialforvaltningen-nordost/unga-paverkar-i-angered

Göeborgs Stad. (u.å.f). *Burgårdens Gymnasium: AST-enheten*. https://goteborg.se/wps/portal?uri=gbglnk%3a201613151435754

Högskolan i Borås. (2023). *Brukardelaktighet och brukarinflytande: Sociala omsorgsförvaltningen i Borås Stad*. https://www.hb.se/forskning/forskningsportal/projekt/brukardelaktighet-och-brukarinflytande-sociala-omsorgsforvaltningen-i-boras-stad/

Kunskapsguiden. (2020). *Om delaktighet*. https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/arbetsmetoder-och-perspektiv/delaktighet/om-delaktighet/

Mediemyndigheten/Statens medieråd. (2019). *Medieanvändningen bland unga med intellektuell funktionsnedsättning*. https://www.mediemyndigheten.se/globalassets/rapporter-och-analyser/2019/medieanvandningen-bland-unga-med-intellektuell-funktionsnedsattning.pdf

Mediemyndigheten. (2023). *Ungar & medier 2023: En statistisk undersökning av ungas medievanor och attityder till medieanvändning.* https://www.mediemyndigheten.se/globalassets/rapporter-och-analyser/ungar-och-medier/ungar--medier-2023_anpassad.pdf

Mediemyndigheten. (2024). *Mellan gemenskap och utsatthet: En rapport om digitala medier och psykisk ohälsa bland unga tjejer med NPF*. https://mediemyndigheten.se/globalassets/rapporter-och-analyser/2024/mellan-gemenskap-och-utsatthet-2024.pdf

Munkhaugen, E.K., Gjevik, E., Pripp, A.H., Sponheim, E. & Diseth, T.H. (2017). School refusal behaviour: Are children and adolescents with autism spectrum disorder at a higher risk? *Research in Autism Spectrum Disorders, 41-42*(2017), 31-38. https://doi.org/10.1016/j.rasd.2017.07.001

Prop. 2024/25:89. *En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter*. https://www.regeringen.se/contentassets/679d6aa7333f4f9ba1aa66868154350d/2024-25-89-del-1-fram-baksida.pdf

SCB, Statistiska centralbyrån. (2023). *Uppföljning av allmän kurs på folkhögskolan: I studier eller arbete bland de som fått grundläggande behörighet*. https://www.scb.se/contentassets/6598b34c6e254536908a06188e866c8c/uf0601_2014i20_br_a40br2303.pdfSFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokumentochlagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453/

SFS 1993:387. *Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1993387-om-stod-och-service-till-vissa_sfs-1993-387/

Skolverket. (2025a). *Kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar (KAA)*. https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/kommunernas-aktivitetsansvar-for-ungdomar-kaa

Skolverket. (2025b). *Introduktionsprogram*. https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/introduktionsprogram

Skolverket. (2019). *Introduktionsprogram, eleverna och deras sysselsättning efteråt*. https://www.skolverket.se/getFile?file=4855

Socialstyrelsen. (2017). *Vägar till ökad delaktighet: Kunskapsstöd för socialtjänsten om arbete med stöd och service enligt LSS*. https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepointdokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2017-12-21.pdf

SOU 2024:42. *Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid. Betänkande av Folkbildningsutredningen*. https://www.regeringen.se/contentassets/52e5cc8730574a7a8d01dec1674f79e4/bildning-utbildning-och-delaktighet--folkbildningspolitik-i-en-ny-tid-sou-202442.pdf

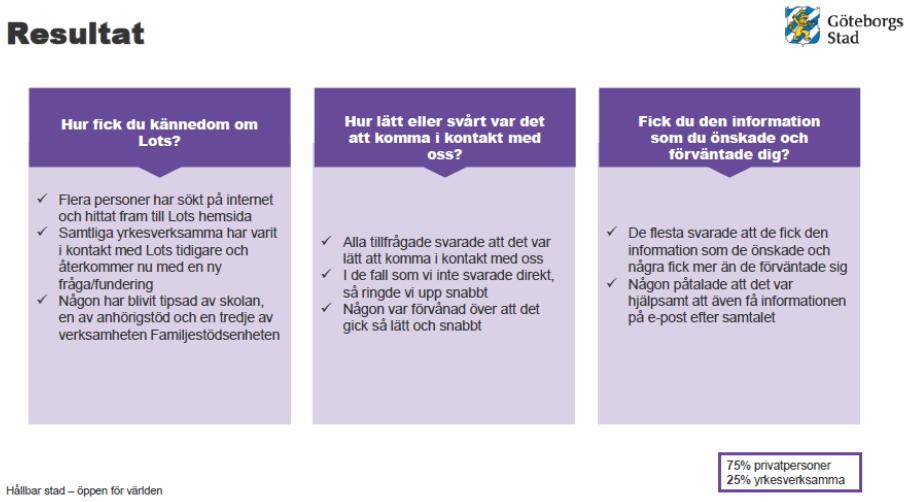
Sveriges Kommuner och Regioner. (2023). *Delaktighetstrappan Och liknande modeller*. https://skr.se/download/18.3a0a1c2218723106f7691f6/1680012199306/Delaktighetstrappan.pdf#:~:text=M%C3%A5nga%20i%20form%20av%20en%20trappa%20d%C3%A4r%20olika,en%20form%20av%20medborgardialog%20som%20passar%20f%C3%B6r%20uppgiften

Weitz, Y.S. & Hagström, M. (2022). Barn och ungas uppfattningar om socialtjänsten – erfarenheter från en riktad undervisningsinsats. *Socialvetenskaplig tidskrift, 2022-07, Vol.29* (1), 71-90. DOI:10.3384/SVT.2022.29.1.4415

World Health Organization. (2007). *International Classification of Functioning, Disability and Health: Children and Youth Version*. https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/43737/9789241547321_eng.pdf;sequence=1

8 Bilaga

Lots. (2023). *Uppföljning av kvalitet*.

Förvaltningen för funktionsstöd
Telefon: 031-365 00 00 (kontaktcenter)
E-post: funktionsstod@funktionsstod.goteborg.se